

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2566

กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทที่นำเสนอภาพตัวแทนของ ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย¹ Intertextuality Strategies Used in the Representations of Hawkers in Thai Daily Newspapers¹

พระครูวินัยธรภูษงค์ รอดเจริญ

Phrakhruwinaithorn Puchong Rawdcharoen

สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Department of Thai, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Email: puchong.raw@dome.tu.ac.th

Received: Apr 28, 2022

Revised: Sep 09, 2022

Accepted: Oct 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทที่นำเสนอภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยและความสัมพันธ์ด้านวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ 'ไทยรัฐ' 'เดลินิวส์' 'มติชน' 'คมชัดลึก' และ 'ข่าวสด' ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559 ถึง 31 มกราคม 2560 โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการใช้สหบทที่สื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยใช้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย ได้แก่ การยกย่องคำของบุคคลอื่นมากแล้วใหม่ทั้งแบบตรงและอ้อม การอ้างข้อมูลเชิงสถิติ การแทรกเรื่องเล่า และการอ้างนโยบายกับกฎหมาย สามารถประกอบสร้างภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แผงลอยคือผู้ที่เป็ปัญหาในสังคม เป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย เป็นผู้นำสงสารต้องได้รับความช่วยเหลือ เป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดี และเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบ โดยภาพตัวแทนทั้งหมดนี้สัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ได้แก่ ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับนโยบายแต่ละยุคสมัย เหตุการณ์ที่เป็นกระแสนสื่อสังคมออนไลน์ การประกาศใช้กฎหมาย และการประกาศใช้นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการผลิตและนำเสนอตัวบทผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย ภาพตัวแทน วาทกรรมวิเคราะห้เชิงวิพากษ์ สหบท หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

Abstract

This research analyzed representations of hawkers in five daily newspapers in Thailand: Thairath, Daily News, Matichon, Kom Chad Luek, and Khaosod from 1 February 2016 to 31 January 2017. Linguistic strategies, intertextuality, and sociocultural practice relationships based on critical discourse analysis were employed. The results were that intertextuality strategies used included direct and indirect reporting, statistical data references, narrative insertion, policy, and law mentions representing hawkers as a societal problem, offenders, impoverished individuals requiring help, astute dealers, and workers deserving of a labor union. All representations were related to sociocultural practices, such as the history and policies of each era, social media platforms trends, law enforcement, and current government policy announcements as key factors affecting the activities and presentations of hawkers.

Keywords: Hawkers, Representations, Critical discourse analysis, Intertextuality, Thai daily newspapers

1. บทนำ

ภาษาเป็นระบบสัญลักษณ์ที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อใช้สื่อแทนความหมายสำหรับติดต่อสื่อสารสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและยังแฝงด้วยอำนาจที่สามารถควบคุมหรือกำหนดความคิด พฤติกรรมของสมาชิกในสังคมผ่านการประกอบสร้างความจริงบางประการให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ก่อให้เกิดการแสดงออกที่เห็นพ้องในทิศทางเดียวกันกับสิ่งที่ภาษาประกอบสร้างขึ้นและอาจเปลี่ยนเป็นแบบแผนทางสังคมที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตามอย่างไม่มีข้อสงสัย (van dijk, 2003, pp. 353-358; Phakdeephasook, 2003, p. 1) โดยมุมมองด้านการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับอำนาจนี้เป็นแนวคิดในมิติที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม

วาทกรรม คือระบบการประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกผ่านการใช้ภาษาที่แฝงไปด้วยชุดความรู้ที่มีอยู่หรือความเชื่อที่เคยเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งทางสังคม (Hall, 1992, p. 291, as cited in Hall, 1997, p. 44) เมื่อวาทกรรมที่ประกอบสร้างขึ้นมานั้นเกิดการผลิตซ้ำและนำเสนอสู่สาธารณชนสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังกระบวนการผลิตก็จะแพร่กระจายตามการใช้ภาษาไปด้วยซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้สมาชิกในสังคมเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นความจริง ก่อให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตาม ดังนั้น การศึกษาวาทกรรมจึงมิใช่การศึกษาที่มองเพียงการใช้รูปลักษณ์เพียงเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาให้เห็นถึงสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การใช้ภาษา (Hongladarom and Hongladarom, 2006, p. 113) โดยหนึ่งในวาทกรรมสาธารณะที่ร่ำลืออยู่ในชีวิตประจำวันและสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมกว้าง นั่นคือ วาทกรรมที่นำเสนอผ่านสื่อหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนสาธารณะประเภทหนึ่งที่มีบทบาทด้านการนำเสนอข้อมูลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม มีช่องทางสำหรับการเผยแพร่ข่าวสารที่สมาชิกในสังคมจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย ทั้งนี้ การผลิตข้อมูลของหนังสือพิมพ์ในแต่ละครั้งอาจแทรกชุดความรู้ ทัศนคติ หรือความเชื่อบางประการของผู้ผลิตลงไปพร้อมกับการนำเสนอข่าว ส่งผลให้หนังสือพิมพ์นอกจากจะทำหน้าที่รายงานข้อมูลในสังคมยังเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลสามารถโน้มน้าวให้ผู้รับสาร

จำนวนมากเกิดมโนทัศน์ มีค่านิยม หรือแสดงพฤติกรรมที่เห็นพ้องไปในทิศทางเดียวกันกับประเด็นที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ (Hongladarom, 2000, pp. 5-6)

จากแนวคิดหนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อผู้รับสารดังกล่าว ส่งผลให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตและสำรวจข้อมูลว่า มีประเด็นหรือเหตุการณ์ใดบ้างที่หนังสือพิมพ์สนใจและคัดเลือกนำเสนอสู่สาธารณชนในช่วงระหว่างปี 2557 ซึ่งเป็นปีของการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลด้วยวิธีรัฐประหาร และสำรวจข้อมูลถึงปี 2562 โดยพบว่า ประเด็นของบุคคลผู้ประกอบกิจการค้าในลักษณะตั้งวางอยู่กับที่และเดินเร่จำหน่ายสินค้าในบริเวณที่มีผู้คนสัญจรผ่านไปมา หรือที่สังคมเรียกว่า ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย เป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญที่หนังสือพิมพ์ให้ความสนใจปรากฏการนำเสนอมากกว่า 4,000 ครั้ง จากปริมาณการนำเสนอจำนวนมากส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดข้อมูลและลักษณะของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยที่หลากหลายผ่านหนังสือพิมพ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... ในมุมมองของนักท่องเที่ยวต่างประเทศ กลับเห็นว่าหาบเร่แผงลอยเป็นเสน่ห์ของกรุงเทพฯ ด้วยการที่อาหารมีหลากหลาย หาซื้อได้ง่าย นอกจากนี้กรุงเทพมหานครยังได้รับเลือกให้เป็นจุดหมายปลายทางโลก ประจำปี 2559 จากเว็บไซต์มาสเตอร์การ์ด ...

(เดลินิวส์, 23 กันยายน 2559, น. 14)

จากตัวอย่างเป็นการนำเสนอผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในมิติความหมายด้านบวกโดยแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นอาชีพที่มีเสน่ห์ สามารถสร้างความน่าสนใจชักชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติปรารถนาเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ซ่อนอยู่ภายใต้การประกอบอาชีพหาบเร่แผงลอย ได้รับการยืนยันจากเว็บไซต์มาสเตอร์การ์ด แต่ในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ยังนำเสนอความหมายอีกด้านของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยไว้ด้วย ดังตัวอย่าง

... พบเห็นรถเข็นขายอาหาร หาบเร่แผงลอย มีการปิ้งย่าง ควั่นโขมงตั้งโต๊ะกินพื้นที่ขายอาหาร อยู่บริเวณทางขึ้นทางด่วนที่ด่านหัวลำโพง ซึ่งเป็นการรุก

เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนบนทางเท้าสาธารณะ สร้างความสกปรกให้แก่ถนน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใช้รถใช้ถนนที่เดินทางสัญจรไปมา . . .

(ไทยรัฐ, 19 กุมภาพันธ์ 2559, น. 6)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอประเด็นของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในมิติความหมายด้านลบที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นกลุ่มคนที่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม รุกล้ำพื้นที่สาธารณะเพื่อการประกอบกิจการค้า ก่อให้เกิดความเดือดร้อน สร้างความเสียหายต่อสภาพบ้านเมืองและส่งผลกระทบต่อการเดินทางในชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคม

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประเด็นของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยกำลังเกิดการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่การนิยามความหมาย ส่งผลให้ประเด็นในมิติใดมิติหนึ่งที่มีการผลิตซ้ำและถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณชนในปริมาณมากอาจแปรเปลี่ยนเป็นภาพตัวแทนหลักของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยที่ผู้รับสารสามารถนึกเห็นเมื่อมีการกล่าวถึงบุคคลดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นความจริงเพียงด้านเดียวที่สื่อเลือกนำเสนอและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติบางประการต่อผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในลักษณะต่าง ๆ ตามประเด็นที่ถ่ายทอดออกไป พ้องกับที่ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (Panpothong, 2013, p. 6) ได้กล่าวไว้ว่า “เราจะมีความคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไร ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากวาทกรรม”

จากการนำเสนอประเด็นของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในมุมมองที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้วิจัยสำรวจงานวิจัยที่ใช้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลดังกล่าวโดยพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในมิติการบริหารบ้านเมืองที่มีความเชื่อมโยงกับอำนาจรัฐ เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การค้นคว้าอิสระเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอยพื้นที่บริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ (Subyanakorn, 2017) ชี้ให้เห็นว่า นโยบายการจัดระเบียบของรัฐบาลก่อให้เกิดผลลัพธ์ทั้งในด้านบวก คือประชาชนได้รับความสะดวกสบายในการเดินทาง พื้นที่

สาธารณะมีความสวยงามเรียบร้อย และผลลัพธ์ในด้านลบเป็นเหตุให้ผู้ประกอบกิจการค้ามีรายได้ที่น้อยลง รวมถึงประชาชนหาซื้อสินค้าได้ยากขึ้น ซึ่งทั้งหมดเป็นการศึกษาในมุมมองด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ส่งผลให้ในปัจจุบันยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดที่ศึกษาผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยด้านการประกอบสร้างความหมายผ่านการใช้ภาษาในพื้นที่สื่อสาธารณะ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย และมีคำถามการวิจัยว่า การนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยผู้ผลิตตัวบทใช้ลักษณะภาษาอย่างไรเพื่อสร้างความเข้าใจให้ผู้รับสารสามารถนึกเห็นภาพหรือรู้สึกคล้อยตามข้อมูลที่น่าเสนอ โดยกลวิธีทางภาษาที่จะกล่าวถึงในครั้งนี้ คือกลวิธีการใช้สหบท เนื่องจากเป็นกลวิธีที่สามารถอธิบายความเกี่ยวข้องของการผลิตวาทกรรมที่มีความหลากหลายและช่วยให้เห็นมุมมองของผู้ผลิตตัวบทได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งการนำเสนอเหล่านั้นเกิดขึ้นภายใต้บริบทแวดล้อมหรือเหตุการณ์ใดบ้างที่อาจเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการผลิตและนำเสนอภาพของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย สำหรับการศึกษาครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลังของภาษากับอำนาจที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม และกระตุ้นวิจารณญาณแก่ผู้รับสารให้ตระหนักว่า ก่อนจะเสพหรือเชื่อถือข้อมูลที่ปรากฏในสื่อสาธารณะควรระมัดระวังและไตร่ตรองด้วยความรอบคอบและพิจารณาด้วยเหตุผลเสมอ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทที่น่าเสนอภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยและความสัมพันธ์ด้านวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

3. แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นแนวคิดที่มีมุมมองในการศึกษาว่า การใช้ภาษาผ่านตัวบทวาทกรรมสาธารณะในแต่ละครั้งจะมีบางสิ่งที่แอบซ่อนอยู่เบื้องหลังของการใช้ภาษาที่มีความสัมพันธ์กับการใช้อำนาจในทางมิชอบและความไม่ชอบธรรม อาจก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทางสังคม ซึ่งการเปิดเผยสิ่งเหล่านั้นจะช่วยลดทอนการครอบงำและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดียิ่งขึ้นในสังคม (van dijk, 2003, p. 352) นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เสนอไว้ว่า การศึกษาตามแนวคิดดังกล่าวสามารถนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับช่วยพิจารณาสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใต้การใช้ภาษา เช่น ความคิด ความเชื่อ หรือทัศนคติต่าง ๆ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งเน้นศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการหรือวิถีปฏิบัติทางสังคมจึงต้องพิจารณาควบคู่กับบริบททางสังคมด้วย (Panpothong, 2013, pp. 29-30) โดยแนวคิดที่เห็นพ้องและนิยมนำมาใช้ศึกษาการใช้ภาษาในมุมมองดังกล่าว คือแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995) ที่เสนอกรอบของการพิจารณาไว้ 3 ขั้นตอน หรือที่เรียกว่า กรอบมิติทั้งสามทางวาทกรรม (The Three Dimensional framework) ดังนี้

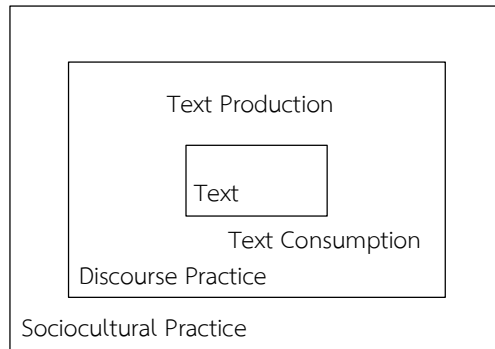

Figure 1 กรอบมิติทั้งสามทางวาทกรรม จาก Media Discourse

โดย Fairclough, 1995, p. 59

มิติที่ 1 ตัวบท (text) หมายถึงการวิเคราะห์ภาษาในการสื่อสารที่ปรากฏในรูปแบบทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษาสำหรับใช้สื่อความหมายหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยในบทความนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาการใช้สหบทที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

การใช้สหบท (Intertextuality) เป็นหนึ่งในกลวิธีการศึกษาภาษาในมิติที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมโดยเชื่อว่า การผลิตตัวบทใหม่ในแต่ละครั้งจะมีถ้อยคำ น้ำเสียง หรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนหน้านำมาอ้างหรือกล่าวซ้ำในตัวบทใหม่ที่สร้างขึ้นเพื่อผลิตซ้ำและแสดงความสัมพันธ์เบื้องหลังบางประการที่เชื่อมโยงกับผู้ผลิตตัวบท Fairclough (1995, p. 16, p. 61) ได้อธิบายข้อดีของการวิเคราะห์สหบทไว้ว่า เป็นกลวิธีที่โดดเด่นสำหรับการศึกษาภาษาตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่สามารถค้นหาและแสดงให้เห็นถึงร่องรอยทางความคิดที่ (เคย) มีอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งทางสังคม รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและชุดความคิดผ่านกระบวนการผลิตและการถ่ายทอดตัวบทนั้นสู่สาธารณชน

มิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) หมายถึงการพิจารณากระบวนการผลิตกับการกระจายตัวบท (Text Production) การบริโภคและการตีความตัวบท (Text Consumption) จากผู้รับสาร และ

มิติที่ 3 วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Sociocultural Practice) หมายถึงการวิเคราะห์เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือบริบทแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลบางประการต่อการประกอบสร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ ผ่านตัวบทในมิติที่ 1

สำหรับบทความในครั้งนี้เป็นการพิจารณาวาทกรรมในมุมมองทางด้านภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับตัวบทในมิติที่ 1 โดยเน้นกลวิธีทางภาษาการใช้สหบทเป็นส่วนสำคัญและจะอธิบายวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในมิติที่ 3 เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้ง 2 ตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995)

3.2 แนวคิดภาพตัวแทน (Representation)

ภาพตัวแทน คือกระบวนการประกอบสร้างความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดภาพในความคิดหรือสิ่งที่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงให้ตนเองและผู้อื่นสามารถเข้าใจนึกเห็นภาพตามในสรรพสิ่งเหล่านั้นผ่านการใช้ภาษา (Hall, 1997, p. 17) โดยภาพที่ประกอบสร้างขึ้นนั้นอาจผ่านขั้นตอนการปรุงแต่งหรือคัดเลือกข้อมูลเพียงด้านใดด้านหนึ่งและนำเสนอเสมือนว่าเป็นความจริงทั้งหมดของสิ่งดังกล่าว ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เชื่อมโยงกับความคิดของผู้ผลิตและชุดความเชื่อ ค่านิยมทางสังคม บางประการที่สามารถส่งอิทธิพลต่อการผลิตภาพตัวแทนให้มีความหมายสอดคล้องกับทิศทางที่กำหนดไว้ (Charoenporn, 2005, p. 299) Hall (1997, pp. 24-26) ได้อธิบายแนวทางหลักของการศึกษาภาพตัวแทนไว้ 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางแรก ภาพตัวแทนคือภาพสะท้อนโลกความเป็นจริง (reflective approach) ทุกสิ่งที่นำเสนอล้วนผ่านกระบวนการอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการบิดเบือนหรือแอบซ่อน บางสิ่งบางอย่าง แนวทางที่สองภาพตัวแทนคือความตั้งใจของผู้ส่งสาร (intentional approach) ผู้ผลิตตัวบทเป็นผู้กำหนดความหมายต่าง ๆ ในโลก ส่งผลให้ภาพของ

ทุกสรรพสิ่งอาจมีการแปรเปลี่ยนไปตามมุมมองและเจตนาของผู้ผลิต และแนวทางสุดท้ายภาพตัวแทนคือการประกอบสร้าง (constructionist approach) แนวคิดนี้เชื่อว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกไม่มีความหมายในตัวเอง ทุกสิ่งทุกอย่างถูกประกอบสร้างขึ้นจากเศษเสี้ยวหนึ่งของความจริงที่มีอยู่ผ่านการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นจริงทางสังคม (social construction of reality)

จากนิยามข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะพิจารณาตามแนวทางหลักการศึกษาภาพตัวแทนของ Hall (1997) แนวทางที่ 3 การประกอบสร้างความหมายหรือการกำหนดคุณค่าให้กับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย ผ่านการใช้ภาษา โดยความหมายที่ประกอบสร้างขึ้นมานั้นอาจเป็นเพียงมุมมองหรือเศษเสี้ยวหนึ่งของเค้าโครงความจริงบางประการ การศึกษาตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ หรือค่านิยมของสมาชิกทางสังคมในฐานะผู้ผลิตที่มีต่อการนำเสนอผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย และภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยที่มีคุณสมบัติเหมือนกันอาจมีการแปรเปลี่ยนความหมายในทิศทางต่างกัน ขึ้นอยู่กับการหล่อหลอมและผลิตความหมายผ่านความสัมพันธ์ทางบริบทสังคมวัฒนธรรมที่ (เคย) มีอยู่ในสังคม

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1) สืบรวจ รวบรวม และทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse) แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis-CDA) แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (Representation) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และภาพตัวแทน และงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

2) เก็บรวบรวมข้อมูลข่าวที่มีเนื้อหาการนำเสนอเกี่ยวข้องกับ “ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย” ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน 5 ชื่อ

ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน คมชัดลึก และข่าวสด จากฐานข้อมูลกฤตภาคออนไลน์ iqnewsclip.com โดยใช้คำสำคัญในการค้นหา ได้แก่ “ผู้ประกอบการ หาบเร่แผงลอย” “หาบเร่และ/หรือแผงลอย” “แผงค้า หรือ แผงขาย หรือรถเข็น หรือ ร้านอาหาร + (ริม) (ข้าง) (บน) + ทางเท้า/ทางเดิน/ฟุตบาท (หรือ ฟุตบาท/ฟุตปาท ตามที่หนังสือพิมพ์สะกด) /บาทวิถี/ถนน” “ผู้ค้า/ผู้ขาย + หาบเร่และ/หรือแผงลอย” จากผลการค้นหาได้จำนวนข่าวทั้งสิ้น 905 ข่าว

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้คัดเลือกข่าวที่มีเนื้อหาของการนำเสนอเหมือนกันทุกตัวอักษรซึ่งเป็นชุดข้อมูลของข่าวเดิมในหนังสือพิมพ์กรอบข่ายนำไปถ่ายทอดอีกครั้งในหนังสือพิมพ์กรอบข่ายของวันรุ่งขึ้น โดยจะคัดแยกและเลือกข้อมูลของการนำเสนอใช้นำมาใช้ในการศึกษาเพียง 1 ครั้งเท่านั้น จากการคัดแยกข้อมูลตามวิธีดำเนินการข้างต้นได้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 592 ข่าว สามารถแบ่งตามรายชื่อหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ได้แก่ ไทยรัฐ 146 ข่าว เดลินิวส์ 230 ข่าว มติชน 84 ข่าว คมชัดลึก 62 ข่าว และข่าวสด 70 ข่าว โดยจะศึกษาข้อมูลที่เป็นรูปภาพทุกส่วนประกอบของโครงสร้างข่าวเป็นประเด็นหลัก ส่วนข้อมูลที่เป็น อวัจนภาษา เช่น ภาพประกอบ ขนาด หรือสีของตัวอักษร จะใช้เป็นส่วนประกอบเพื่อช่วยอธิบายเสริมความหมายหรือแสดงให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ในการสื่อสารชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3) การวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ จะศึกษาตามกรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ Fairclough (1995) ซึ่งได้อธิบายรายละเอียดไว้ในหัวข้อแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

4) เรียบเรียงผลการวิจัย

5) เขียนสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

5. ผลการศึกษา

ผู้วิจัยจะวิเคราะห์การนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน 2 มิติ โดยอาศัยกรอบแนวคิดมิติทั้ง

สามทางวาทกรรมของ Fairclough (1995) ได้แก่ มิติที่ 1 การพิจารณาตัวบทซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาการใช้สหบทที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนและถ่ายทอดความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในความคิดหรือปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ให้ผู้ส่งสารสามารถระลึกนึกถึงและให้ผู้รับสารเข้าใจรับรู้สิ่งเหล่านั้นผ่านการใช้ภาษา (Hall, 1997, p. 17) และมิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 กลวิธีทางภาษาการใช้สหบท

ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยปรากฏการใช้สหบทซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญที่สามารถถ่ายทอดข้อมูลผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยหลายลักษณะทางความหมาย ดังต่อไปนี้

1) การยกถ้อยคำของบุคคลอื่นมากล่าวใหม่แบบตรง (direct reporting) คือการอ้างคำพูดของบุคคลที่มีความสำคัญต่อสังคมหรือมีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในลักษณะยกทุกถ้อยคำแบบคำต่อคำ นำมากล่าวถึงกลุ่มบุคคลดังกล่าว ไม่ใช่การสรุปหรือเรียบเรียงใหม่จากผู้ผลิต พร้อมทั้งแสดงเครื่องหมายอัญประกาศบ่งบอกขอบเขตของคำพูดนั้นอย่างชัดเจน (Panpothong, 2013, p. 60) จากการศึกษาพบว่า เสียงของบุคคลอื่นที่ยกมาอ้างเพื่อสนับสนุน เพิ่มน้ำหนักให้กับการนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยสามารถจำแนกบุคคลออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ถ้อยคำของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการ ถ้อยคำของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย และถ้อยคำของสมาชิกในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“... เมื่อปี 2548 ถึงมีจุดผ่อนผันทำให้ขายช่วงค่าๆ ได้ ซึ่งผมก็มีใบอนุญาตขายของในพื้นที่ถูกตามกฎหมายระเบียบพร้อมเสียเงินค่าบำรุงพื้นที่สาธารณะทุกปี ปีละ 100 บาท ...”

(คมชัดลึก, 13 มกราคม 2560, น. 5)

จากตัวอย่างเป็นถ้อยคำของตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอย บริเวณถนนสุขุมวิทที่ยืนยันว่า การประกอบกิจการค้าในพื้นที่ดังกล่าวเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายระเบียบที่กำหนดไว้ เนื่องจากมีใบอนุญาตการจำหน่ายสินค้าและชำระค่าบำรุงพื้นที่สาธารณะเป็นประจำทุกปี สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอยเป็นกลุ่มคนผู้ประกอบการอาชีพที่ดีทางด้านการปฏิบัติตามกรอบของข้อกำหนด

2) การยกถ้อยคำของบุคคลอื่นมากล่าวใหม่แบบอ้อม (indirect reporting) เป็นกลวิธีที่คล้ายคลึงกับการยกถ้อยคำมากล่าวใหม่แบบตรงในหัวข้อที่ผ่านมา โดยจะใช้น้ำเสียงของบุคคลสำคัญหรือบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอยเพื่อนำเสนอข้อมูลของกลุ่มบุคคลดังกล่าว แต่ถ้อยคำที่ยกมาอย่างนั้นจะมีลักษณะเป็นการเรียบเรียงสรุปเนื้อความและยังคงสาระสำคัญของการแสดงความเห็นที่มีต่อผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอย (Panpothong, 2013, p. 60) สามารถแบ่งบุคคลออกเป็น 3 ประเภท ตามที่กล่าวไว้ในหัวข้อที่ 1.1 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... รองปลัดกรุงเทพมหานคร (กทม.) เปิดเผยว่า ... สภาพถนนข้าวสารในปัจจุบันมีหาแร่แมงพลอยจำนวนมากซึ่งตั้งวางรูกำลังพื้นที่สาธารณะ ทั้งบนทางเท้าและผิวจราจร ทำให้เกิดปัญหาความไม่สะดวกในการสัญจร โดยเฉพาะปัญหาจราจร ...

(เดลินิวส์, 17 สิงหาคม 2559, น. 14)

จากตัวอย่างเป็นการสรุปความจากถ้อยคำของนายจ๊กกพันธ์ ผิวงาม ผู้ดำรงตำแหน่งรองปลัดกรุงเทพมหานคร ที่ระบุว่า ผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอยมีพฤติกรรมตั้งวางสินค้ารูกำลังพื้นที่สาธารณะ ก่อให้เกิดปัญหาการสัญจรในด้านต่าง ๆ จากการนำเสนอโดยอ้างถ้อยคำดังกล่าวสามารถประกอบสร้างภาพตัวแทนให้กับผู้ประกอบการหาแร่แมงพลอยในมิติความหมายเป็นอุปสรรคขัดขวาง ก่อให้เกิดความไม่สะดวกสบายในการสัญจรเดินทาง

... บังคับใช้กฎหมาย ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม 2559 เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบัน ... ได้มีการขายของผู้ค้าหาบเร่ รถเข็น รถเร่ ปู่ค้าขายของ เสมือนไม่มีการออกกฎหมายใด ๆ ยังขายกันเป็นปกติ ...

(ไทยรัฐ, 13 กันยายน 2559, น. 6)

จากตัวอย่างเป็นการอ้างน้ำหนักเสียงจากถ้อยคำของสมาชิกในสังคมที่แสดงความคิดเห็นผ่านคอลัมน์สารพันปัญหาในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐโดยระบุว่า แม้สำนักเขตบางขุนเทียนจะมีประกาศยกเลิกผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยไม่ให้จำหน่ายสินค้า แต่ในปัจจุบันกลับพบเห็นการประกอบกิจการค้าในพื้นที่ดังกล่าว “เสมือนไม่มีการออกกฎหมายใด ๆ” จากถ้อยคำของสมาชิกในสังคมจึงสื่อภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย ไม่ปฏิบัติตามประกาศของสำนักงานเขตที่ดูแลบริหารในพื้นที่นั้น ๆ

3) การอ้างข้อมูลเชิงสถิติ (statistics) คือการระบุจำนวนตัวเลขหรือข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้จากการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เป็นตัวแทนแสดงให้เห็นถึงข้อเท็จจริงในเรื่องที่กำลังกล่าวถึงอย่างมีความหมาย (Leekitchwatana, 2015, p. 220) สามารถอ้างอิงเป็นหลักฐานเพื่อเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูลที่กล่าวถึงมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบการอ้างข้อมูลทางสถิติเพื่อสนับสนุนและนำเสนอผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... กทม. ได้ตรวจสอบคุณภาพอากาศในกรุงเทพมหานครอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินสถานการณ์คุณภาพอากาศ ... พบว่า ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) มีค่าเกินมาตรฐาน ... (PM2.5) มีค่าเกินมาตรฐาน ... โดยสาเหตุส่วนใหญ่มาจาก ... การปิ้งย่างอาหารของหาบเร่แผงลอย

(เดลินิวส์, 26 สิงหาคม 2559, น. 15)

จากตัวอย่างเป็นการนำเสนอโดยอ้างค่าสถิติเกี่ยวกับปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กที่เกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยซึ่งผลของการตรวจสอบพบว่า คุณภาพของอากาศมีค่าเกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ส่งผล

ให้ภาพของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในฐานะเป็นหนึ่งในสาเหตุส่วนใหญ่ของการก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศกลายเป็นผู้ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยทางด้านสุขภาพของสมาชิกอื่นทางสังคม

4) การแทรกเรื่องเล่า (narrative) คือการบอกเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เป็นหนึ่งในจุดเด่นของการนำเสนอผ่านสื่อสารมวลชน (Fairclough, 1995, pp. 90-91) สามารถช่วยสร้างความน่าสนใจให้กับการนำเสนอข่าว จากการศึกษาพบการแทรกเรื่องเล่าเพื่อนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย สามารถสื่อภาพในมิติเป็นผู้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... เสน่ห์กรุงเทพมหานครอย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบและอยากสัมผัสคือ หาดแร่แฝงลอย ที่มีให้เห็นอยู่ทั่วไปหลายจุด ที่มีชื่อเสียงหนึ่งในนั้นคือ ปากคลองตลาด แหล่งขายดอกไม้สด ...

ปากคลองตลาด อยู่ในพื้นที่เขตพระนคร มีการค้าขายตลอด 24 ชั่วโมง พื้นที่เปิดมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ซึ่งเป็นจุดขายสินค้าสำคัญในสมัยนั้น ...

(มติชน, 14 กุมภาพันธ์ 2559, น. 7)

จากตัวอย่างเป็นการเล่าเรื่องที่เชื่อมโยงเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นอาชีพการจำหน่ายสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ปากคลองตลาดมาอย่างยาวนาน เป็นเสน่ห์ทางวัฒนธรรมที่สร้างชื่อเสียงและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวอยากเข้ามาสัมผัสชื่นชมวิถีชีวิตของคนไทย จากการนำเสนอที่กล่าวมาจึงสื่อภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดีที่สามารถสร้างความน่าสนใจชักชวนให้นักท่องเที่ยวอยากเข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตในพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยประกอบกิจการค้าหรือสถานที่พักอยู่อาศัย

5) การอ้างอิงนโยบายและกฎหมาย หมายถึงการอ้างอิงข้อความหรือรูปแบบการใช้ตัวบทที่สัมพันธ์กับชุดความคิดของการควบคุมพฤติกรรมการณ์

ชีวิตหรือการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน มีผู้บังคับใช้อำนาจและบทลงโทษ ผู้กระทำความผิด ผู้วิจัยมีความเห็นต่อกลวิธีนี้ว่า เป็นหนึ่งในกลวิธีการใช้สหบทที่สะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวพันระหว่างผู้มีอำนาจกับทิศทางความหมายของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสได้อย่างชัดเจนซึ่งพบการอ้างนโยบายและกฎหมายผ่านการนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

... รัฐบาล คสช. ได้เข้ามามีจัดระเบียบสังคม จึงมอบหมายให้กรุงเทพมหานคร (กทม.) ดำเนินการจัดระเบียบในส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงได้เริ่มมาตรการ “คืนทางเท้าให้ประชาชน” มีการจัดระเบียบพื้นที่การค้าเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความปลอดภัยของผู้ใช้ทางเท้า

(เดลินิวส์, 15 กุมภาพันธ์ 2559, น. 14)

... กทม. ได้จัดทำแผนปฏิบัติการจัดระเบียบผู้ค้าหาแร่แมงกานีสเพื่อคืนทางเท้าให้ประชาชนในพื้นที่ กทม. โดยมีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 พ.ค. 59 – 31 ส.ค. 60 ...

(ข่าวสด, 14 กรกฎาคม 2559, น. 5)

จากทั้งสองตัวอย่างเป็นการนำเสนอโดยอ้างมาตรการจัดระเบียบผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสเพื่อ “คืนทางเท้าให้ประชาชน” ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนงานสำคัญสำหรับการจัดระเบียบสังคมภายใต้การบริหารงานของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติและส่งเสริมนโยบายดังกล่าวให้กับองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ได้ออกแผนปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวทางนโยบายของรัฐบาล จากการนำเสนอผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสโดยอ้างแนวทางการจัดการให้เป็นระเบียบเรียบร้อยตามนโยบายแห่งรัฐจึงช่วยยืนยันและสื่อภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสเป็นกลุ่มคนที่รัฐบาลมีความเห็นว่าควรได้รับการจัดระเบียบเนื่องจากเป็นหนึ่งในผู้สร้างความสุขในด้านต่าง ๆ ไปจากประชาชน

จากกลวิธีการใช้สหบทที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยทั้ง 5 กลวิธีข้างต้นนั้น สามารถประกอบ

สร้างภาพตัวแทนและถ่ายทอดความหมายผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสในมิติที่หลากหลายตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2 ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสที่นำเสนอผ่านกลวิธีการใช้สทบทในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่า ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสที่นำเสนอและมีความสัมพันธ์กับกลวิธีการใช้สทบทสามารถอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

1) **ผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสคือปัญหาในสังคม** เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมหรือการแสดงออกในลักษณะไม่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ ทางสังคม ส่งผลกระทบต่อสวัสดิภาพความปลอดภัยและการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลอื่น ตลอดจนสร้างผลเสียต่อสภาพบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อม โดยเป็นภาพที่ประกอบสร้างผ่านภาพตัวแทนย่อย 4 ภาพ ได้แก่ 2.1.1 ผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสเป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง 2.1.2 เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือนร้อนเสียหายทั้งทางด้านสุขอนามัย ทรัพย์สินสาธารณะ และตำแหน่งหน้าที่การงาน 2.1.3 เป็นผู้ส่งผลเสียต่อทัศนียภาพความสวยงามในบ้านเมือง และ 2.1.4 เป็นผู้ที่พึงเผอเรวเนื่องจากมีการกระทำที่เสี่ยงต่อการสร้างความเสียหาย ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสคือปัญหาในสังคมนี้สัมพันธ์กับกลวิธีการใช้สทบทที่ปรากฏเด่นชัดที่สุด คือการอ้างสรุปความคิดเห็นแบบอ้อมจากถ้อยคำของเจ้าหน้าที่และสมาชิกในสังคมที่ระบุว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด ตั้งแผงสินค้าเกะกะไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย สร้างผลเสียทำลายทัศนียภาพของบ้านเมือง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นประเด็นที่ใกล้ชิดกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคม จึงส่งผลให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวแสดงความคิดเห็นถึงประเด็นเหล่านั้นในปริมาณมาก

2) **ผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสคือผู้กระทำผิดกฎหมาย** เป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่มีลักษณะตรงกันข้ามต่อข้อกำหนดที่ตราขึ้นไว้สำหรับใช้บริหารบ้านเมืองเพื่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย หรือการแสดงออกที่เป็นปรัปักษ์

ต่อระเบียบขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติทางสังคม ส่งผลให้ภาพของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในมิตินี้เป็นภาพที่สื่อความหมายในด้านลบอย่างชัดเจน กลวิธีการใช้สหบทที่สัมพันธ์กับภาพตัวแทนในมิติเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายที่ปรากฏมากที่สุด คือกลวิธีการอ้างถ้อยคำของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลและพัฒนาผลประโยชน์ด้านความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคม และเชื่อมโยงกับการอ้างตัวกฎหมายโดยใช้ให้เห็นว่า การกระทำในลักษณะต่าง ๆ ของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นสิ่งที่ขัดต่อข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญหรือผู้มีอำนาจทางสังคมที่บัญญัติขึ้นไว้สำหรับบังคับใช้ควบคุมดูแลความประพฤติของสมาชิกในสังคม และปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อระบุว่า การแสดงออกของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในลักษณะต่าง ๆ จะถูกลงโทษตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในกฎหมาย เช่น การเปรียบเทียบปรับในอัตราไม่เกินสองพันบาท ตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

3) ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยนำเสนอและต้องได้รับความช่วยเหลือ เป็นภาพการนำเสนอในมุมมองที่สะท้อนให้เห็นถึงความน่าเห็นใจในด้านต่าง ๆ จากภาพตัวแทนย่อย 3 ภาพ ได้แก่ 2.3.1 ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นผู้มีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูครอบครัว 2.3.2 เป็นผู้द्यหรือขาดโอกาสทางสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น ช่องทางการประกอบอาชีพ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน หรือทักษะความสามารถของการทำงานในด้านอื่น ๆ และ 2.3.3 เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบของรัฐบาล โดยภาพตัวแทนย่อยด้านที่ 3 นี้ เป็นภาพที่ปรากฏเด่นชัดมากที่สุดซึ่งสัมพันธ์กับกลวิธีการอ้างสรุปถ้อยคำแบบอ้อมจากเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบที่กล่าวถึงการให้ความช่วยเหลือด้านการจัดหาสถานที่ใหม่รองรับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยหลังมีประกาศยกเลิกจุดผ่อนผันจำหน่ายสินค้า โดยสถานที่รองรับใหม่นั้นจะมีความสะดวกสบายมากกว่าเดิมและเพิ่มสิทธิประโยชน์ไม่เก็บหรือลดค่าเช่าพื้นที่เพื่อช่วยเหลือผู้ค้าในระยะแรกของการย้ายสถานที่ประกอบกิจการค้า เช่น การยกถ้อยคำแบบสรุปความจากนายอภิรมย์ จันทรกุล ผู้อำนวยการเขตบางกะปิ ที่กล่าวว่า

เขตได้จัดหาสถานที่รองรับผู้ค้าไว้เรียบร้อยแล้วซึ่งจะงดเก็บค่าเช่าพื้นที่ในช่วง 3 เดือนแรก และประชาสัมพันธ์สถานที่ขายสินค้าใหม่ให้อีกด้วย (เดลินิวส์, 18 ตุลาคม 2559, น. 14) การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวจึงสื่อภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นผู้นำสงสารเนื่องจากได้รับผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบและส่งผลให้รัฐบาลต้องออกมาตราการรองรับให้ความช่วยเหลือ

4) ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยคือผู้ประกอบการอาชีพที่ดี เป็นภาพที่แสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ผ่านภาพตัวแทนย่อย 3 ภาพ ได้แก่ 2.4.1 การประกอบอาชีพของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยดีต่อตนเองและครอบครัวในด้านสร้างรายได้สำหรับใช้ดำรงชีวิตประจำวัน 2.4.2 ดีต่อสังคมในด้านการประกอบอาชีพที่สุจริต ถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งช่วยลดค่าครองชีพให้กับสมาชิกในสังคม และ 2.4.3 ดีต่อประเทศชาติในด้านเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยที่สามารถสร้างความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยคือผู้ประกอบการอาชีพที่ดีที่สัมพันธ์กับกลวิธีการใช้สหพจน์ที่โดดเด่น คือการอ้างข้อมูลเชิงสถิติที่แสดงผลการสำรวจหรือการจัดอันดับในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเพื่อสื่อภาพในมิติความหมายด้านบวก เช่น ผลการสำรวจจากสำนักข่าวซีเอ็นเอ็นที่ยกให้กรุงเทพมหานครติดอันดับ 1 อาหารข้างถนนหาบเร่แผงลอยที่ดีที่สุดในโลก (ไทยรัฐ, 11 สิงหาคม 2559, น. 4) และกลวิธีการสรุปถ้อยคำจากผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยที่ให้ข้อมูลเพื่อปฏิเสธภาพด้านลบที่ (เคย) มีอยู่ในสังคมและส่งเสริมภาพด้านบวกของกลุ่มตนเองให้เป็นอาชีพที่สมาชิกในสังคมต้องการ

5) ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบ เป็นภาพที่มีความเชื่อมโยงกับภาพตัวแทนในลักษณะอื่นที่ผ่านมาที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมหรือการมีอยู่ของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยควรได้รับการควบคุมดูแลให้อยู่ในกฎระเบียบที่มีการกำหนดไว้ เพื่อสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยและก่อให้เกิดความสงบสุขของการอยู่ร่วมกัน สัมพันธ์กับกลวิธีการอ้าง

นโยบายและกฎหมายเด่นชัดที่สุด ซึ่งเป็นกลวิธีการนำเสนอข้อมูลที่ช่วยต่อยอดและแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของทิศทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

จากภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยที่นำเสนอผ่านกลวิธีการใช้สหพทในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ภาษาเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับการประกอบสร้างภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย โดยส่งผลให้ความหมายที่ถ่ายทอดออกไปนั้นแปรเปลี่ยนเป็นภาพที่สมาชิกในสังคมสามารถระลึกรู้ถึงและเข้าใจเมื่อมีการกล่าวถึงผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย นอกจากนี้กระบวนการผลิตและนำเสนอภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยไม่ได้เกิดจากการใช้ภาษาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมที่สามารถส่งอิทธิพลบางประการต่อกระบวนการดังกล่าว ตรงกับกรอบแนวคิดมิติทั้งสามทางวาทกรรมของ Fairclough (1995, p. 62) ในมิติที่ 3 ที่กล่าวไว้ว่า กรอบทางสังคมวัฒนธรรมหรือบริบทเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่บันทึกลงผลบางประการอยู่ในสังคมอาจเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการผลิตตัวบทให้มีการเลือกสรรข้อมูลและนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับทิศทางของสิ่งเหล่านั้น ดังที่จะอธิบายในหัวข้อถัดไป

5.3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับกลวิธีทางภาษาการใช้สหพท

จากการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยสามารถจำแนกและอธิบายดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับนโยบายแต่ละยุคสมัย หาแร่แฝงลอยเป็นอาชีพที่ผูกพันอยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนานโดยมีจุดเริ่มต้นจากการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรและขนมไทยพื้นบ้านในบริเวณทางเดินริมถนน ชุมชนหรือสถานที่สาธารณะ เป็นอาชีพที่มีส่วนสำคัญต่อการลดค่าครองชีพในการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมและในทางกลับกันก็เป็นหนึ่งในช่องทางที่สร้างโอกาส

สำหรับการประกอบอาชีพอีกด้วย จากประวัติความเป็นมาดังกล่าวจึงอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้หนังสือพิมพ์นำเสนอผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในมิติความหมายด้านบวกเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดีทั้งต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

นอกจากนี้จากการมีอยู่ของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในแต่ละช่วงเวลาอาจไม่ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในด้านดีเสมอไป แต่อาจสร้างผลกระทบทางด้านลบอีกด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเพิ่มขึ้นในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลบริหารในพื้นที่ออกมาตรการการกำกับดูแลกลุ่มบุคคลดังกล่าว ซึ่งแนวทางที่กำหนดขึ้นมานั้นจะมีทิศทางของการปฏิบัติอย่างไรขึ้นอยู่กับหัวหน้าของหน่วยงานและแนวทางบริหารหลักในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ช่วงสมัยที่นายสมัคร สุนทรเวช ชนะเลือกตั้งเป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครคนที่ 13 ภายใต้นโยบายด้านการส่งเสริมหาแร่แฝงลอยส่งผลให้ช่วงเวลาดังกล่าวผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยสามารถประกอบกิจการค้าได้ทุกวันและมีการผลักดันเพิ่มจุดผ่อนผันสถานที่จำหน่ายสินค้าให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม แต่ในระยะเวลาต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการคนใหม่เป็นนายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ที่มีทัศนคติไม่เห็นด้วยกับแนวทางของผู้ว่าคนก่อนหน้าจึงปรับเปลี่ยนให้ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยหยุดจำหน่ายสินค้าทุกวันจันทร์ เนื่องจากการประกอบกิจการค้าทุกวันก่อให้เกิดความสกปรกและความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยในบ้านเมือง

จากนโยบายการกำกับดูแลผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยแต่ละยุคสมัยอาจเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ส่งอิทธิพลต่อการนำเสนอภาพในมิติความหมายเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม และสนับสนุนภาพความเหมาะสมของการจัดระเบียบทั้งทางด้านการส่งเสริมหรือปรับปรุงแก้ไขผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

2) เหตุการณ์ที่เป็นกระแสบื้อสื่อสังคมออนไลน์ นับตั้งแต่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม ส่งผลให้การสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลไม่ได้จำกัดไว้เพียงแค่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง แต่เปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมสามารถติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น

บนพื้นที่แห่งโลกออนไลน์ เช่น การใช้เฟซบุ๊กแฟนเพจ (Facebook Fanpage) หรือ การตั้งกระดานเว็บไซต์พันทิปดอทคอม (www.pantip.com)

ผู้วิจัยพบว่า ในช่วงระยะเวลาที่สื่อหนังสือพิมพ์ผลิตและนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีส บนช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ให้ความสนใจ สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จาก การก่อตั้ง เฟซบุ๊กแฟนเพจที่มีการตั้งชื่อและนำเสนอข้อมูลในลักษณะไม่สนับสนุนหรือไม่ ประสงค์ให้มีผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสอย่างชัดเจนและมียอดผู้ติดตามมากกว่าหนึ่งพันคนซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลในเฟซบุ๊กแฟนเพจดังกล่าวเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมจำนวนมากได้อ่าน ได้แก่ เฟซบุ๊กแฟนเพจที่ชื่อว่า “กลุ่มคนไทย ไม่เอาหาแร่แมงกานีส” และยังพบเฟซบุ๊กแฟนเพจที่ไม่ได้ระบุชื่ออย่างชัดเจนว่าไม่เอาผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีส แต่มีการนำเสนอถึงความไม่พึงพอใจต่อพฤติกรรม การแสดงออกของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสในด้านเอาเปรียบคนใช้ทางเท้า เนื่องจากแอบตั้งแผงวางสินค้าบนพื้นที่ทางเดินสาธารณะ หรือการใช้พื้นที่ทางเท้า ผิดวัตถุประสงค์และละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของสมาชิกอื่นในสังคม จัดเป็นข้อมูลในลักษณะที่ไม่สนับสนุนกลุ่มบุคคลดังกล่าว ได้แก่ เฟซบุ๊กแฟนเพจ “ทางคืนทางเท้า” และ “เฮ้ย นี่มันฟุตบอลไทยแลนด์” อีกทั้งยังพบการตั้งกระดานเว็บไซต์ แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นยอดนิยมพันทิปดอทคอมในลักษณะไม่สนับสนุนผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีสอีกด้วย

จากเหตุการณ์การผลิตซ้ำข้อมูลในลักษณะไม่ต้องการหรือไม่ สนับสนุนการกระทำของผู้ประกอบการหาแร่แมงกานีส ส่งผลให้ประเด็นดังกล่าว กลายเป็นกระแสบนสื่อสังคมออนไลน์และอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สื่อ หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยเลือกผลิตและนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการหาแร่ แมงกานีสในลักษณะเป็นบุคคลผู้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรสาธารณะ เป็น อุปสรรคต่อการสัญจรเดินทางกลายเป็นหนึ่งในปัญหาทางสังคม และตอกย้ำภาพ ในแง่ภูมิสมควรได้รับการจัดระเบียบตามนโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ มีการกำหนดไว้

3) การประกาศใช้กฎหมาย ข้อกฎหมายที่มีผลบังคับใช้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยทั้งทางตรงหรือสามารถเทียบเคียงกับการแสดงออก ประกอบกับสื่อหนังสือพิมพ์นิยมอ้างสำหรับนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย ได้แก่ พระราชบัญญัติจรรยาบรรณ พ.ศ. 2522 เป็นข้อบัญญัติที่สามารถใช้เทียบเคียงกับพฤติกรรมการจำหน่ายสินค้าของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในบริเวณพื้นที่สาธารณะที่กำหนดไว้ในมาตรา 109 110 ห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการใด ๆ หรือประกอบกิจกรรมซื้อขายซึ่งเป็นเหตุที่ส่งผลต่อการกีดขวางจรรยาบรรณพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542 โดยพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับนี้ เป็นข้อกฎหมายที่สามารถบังคับใช้ได้โดยตรงกับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย เช่น ในมาตรา 20 อนุมาตรา 1 2 และ 3 แห่ง พร.บ. รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองที่กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดปรุงอาหารหรือจำหน่ายสินค้าทั้งในรูปแบบอยู่ติดกับที่หรือตั้งวางสิ่งของบนรถเข็นล้อเลื่อนในบริเวณทางเดินรถหรือสถานที่สาธารณะ

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวที่สามารถเชื่อมโยงกับลักษณะการจำหน่ายสินค้าริมถนนหรือสถานที่สาธารณะของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยจึงส่งผลให้หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยผลิตและนำเสนอภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในแง่ลบเป็นผู้กระทำความผิดต่อกฎหมายและสนับสนุนให้ภาพของการสมควรได้รับการกำกับดูแลมีความหนักแน่นเพิ่มมากขึ้นทั้งนี้ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในลักษณะดังกล่าวเป็นภาพที่สอดคล้องและส่งเสริมไปในทิศทางเดียวกันกับแนวทางการบริหารงานขององค์กรที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น โดยอาจได้รับอิทธิพลจากการประกาศใช้คำสั่งของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ควบคุมขอบเขตของการนำเสนอผ่านสื่อสาธารณะแขนงต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เช่น ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 97/2557 เรื่อง การให้ความร่วมมือต่อการ

ปฏิบัติงานของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 41/2559 เรื่อง การกำกับดูแลการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชน

4) การประกาศใช้นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน หลังจากการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเมื่อปี 2557 ส่งผลให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามาทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในฐานะรัฐบาลและประกาศใช้นโยบายสำหรับปกครองบ้านเมืองในหลายด้าน โดยหนึ่งในนโยบายสำคัญและเร่งด่วนด้านสังคมที่รัฐบาลให้ความสนใจและมีความเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย นั่นคือนโยบายการจัดระเบียบกวาดล้างผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย ปรากฏผ่านโครงการที่มีจุดประสงค์ของการบริหารงานเพื่อมุ่งหวัง “คืนความสุข” ที่ยั่งยืนให้แก่สมาชิกในสังคม เช่น การเริ่มจัดระเบียบยกเลิกผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยทุกประเภทในพื้นที่ริมถนนและทางเท้าสาธารณะ จำนวนทั้งสิ้น 35 แห่ง ใน 21 เขตของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งการออกมาตรการรองรับช่วยเหลือผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบ (Office of the Prime Minister of Thailand, 2015, p. 124) สามารถส่งผลต่อการผลิตข้อมูลของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยในช่วงเวลาดังกล่าวผูกติดกับการนำเสนอภาพตัวแทนในมิติเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบตามนโยบายที่กำหนดไว้ของรัฐบาลและเชื่อมโยงกับภาพตัวแทนเป็นกลุ่มบุคคลที่น่าสงสารต้องได้รับความช่วยเหลือ เนื่องจากเป็นผู้ได้รับผลกระทบความเดือดร้อนโดยตรงและความช่วยเหลือนั้นเป็นหนึ่งในมาตรการรองรับที่กำหนดไว้ตามนโยบายการจัดระเบียบของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

6. สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

บทความวิจัยนี้ศึกษาทฤษฎีทางภาษาการใช้สหบทที่นำเสนอภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยและความสัมพันธ์ด้านวิถีปฏิบัติทางสังคม

วัฒนธรรมในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย จำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน คมชัดลึก และข่าวสด ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีการใช้สหพทที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยเพื่อใช้นำเสนอและสามารถสื่อภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยได้แก่ การยกถ้อยคำของบุคคลอื่นมากล่าวใหม่ทั้งแบบตรง-แบบอ้อม การอ้างข้อมูลเชิงสถิติ การแทรกเรื่องเล่า และการอ้างอิงนโยบายและกฎหมาย

กลวิธีทางภาษาการใช้สหพทที่ปรากฏเด่นชัดและมีจำนวนมากที่สุด คือ การอ้างถ้อยคำน้ำเสียงของเจ้าหน้าที่และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพัฒนาอุตสาหกรรมบ้านเมืองที่เชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของสาธารณชนหรือเป็นผู้ที่สามารถสร้างผลกระทบการเปลี่ยนแปลงในสังคมวงกว้าง เช่น นายกรัฐมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด และข้าราชการสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ผู้วิจัยเห็นว่าสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดการอ้างถ้อยคำของเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานราชการในปริมาณมาก เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ สื่อดังกล่าวอยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายควบคุมขอบเขตของการผลิตและนำเสนอข้อมูลตามประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ฉบับที่ 97/2557 ที่ระบุไว้ว่า “สื่อมวลชนทุกประเภท . . . มีหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามที่ได้รับแจ้งจากคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล” (The NCPO issued an Announcement No. 97/2557, 23 July 2014, pp. 10-11) ส่งผลให้หนังสือพิมพ์ในฐานะสื่อมวลชนแขนงหนึ่งต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในประกาศดังกล่าว โดยนำข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการคัดเลือกหรือมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับแนวทางของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การรายงานผลการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่ได้จากแหล่งข่าวของรัฐ การนำเสนอข้อคิดเห็นผ่านบทสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ดำเนินการภายใต้รัฐบาล เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้นำเสียงของรัฐปรากฏอยู่ในสื่อหนังสือพิมพ์เป็นจำนวนมากในช่วงเวลานั้น

ภาพตัวแทนผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยที่นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา มีทั้งหมด 5 ภาพตัวแทน ได้แก่ ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือปัญหาในสังคม ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือผู้กระทำความผิดกฎหมาย ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

นำเสนอสารต้องได้รับความช่วยเหลือ ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือผู้ประกอบการอาชีพที่ดี และผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบ

จากภาพตัวแทนทั้งหมดผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ภาพตัวแทนในมุมมองเป็นปัญหาก่อให้เกิดข้อขัดข้องด้านต่าง ๆ ในสังคม เป็นหนึ่งในลักษณะที่ติดตรึงและเป็นภาพจำหลักของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของสมฤดี เกิดภู (Kerdphu, 2009, pp. 35-36) ที่สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยโดยผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั้งหมดมีมติเห็นตรงกันว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวในทิศทางเดียวกันว่าผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นกลุ่มคนที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านการจราจรและปัญหาความไม่สะอาด พ้องกับการศึกษาของมธุรส หาญสมสกุล (Harnsomskul, 2011, p. 44) และวรรณวิศา รัตนบุรี (Rattanaburee, 2016, p. 53) ที่กล่าวถึงผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในช่วงเวลาต่อมาไว้ว่า เป็นกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมกีดขวางเส้นทางการสัญจร ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด สร้างความสกปรกและความชำรุดเสียหายบนพื้นถนน จากการกล่าวถึงผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในลักษณะดังกล่าวประกอบกับระยะเวลาของงานวิจัยที่อำนันั้นสามารถสนับสนุนข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ระบุไว้ว่า ภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือกลุ่มคนที่ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นภาพจำที่สมาชิกในสังคม (ส่วนใหญ่) มีความเข้าใจและรับส่งต่อชุดความคิดนั้นมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาภาพตัวแทนทั้งหมดข้างต้นในมิติความหมายด้านบวก-ด้านลบจะพบว่า ภาพตัวแทนที่ทำให้เกิดทัศนคติไม่พึงปรารถนาต่อผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย หรือภาพตัวแทนในมิติความหมายด้านลบ ได้แก่ ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือปัญหาในสังคม ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยคือผู้กระทำผิดกฎหมาย และผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยนำเสนอสารต้องได้รับความช่วยเหลือ โดยท้ายที่สุดส่งผลให้ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบ ปรากฏการนำเสนอมากกว่าภาพตัวแทนในมิติความหมายด้านบวกคือผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นผู้ประกอบอาชีพที่ดี จากปริมาณของการปรากฏ

ดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้สมาชิกในสังคมที่รับสารเกี่ยวกับการนำเสนอผู้ประกอบการ หาบเร่แผงลอยในพื้นที่หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยเกิดการรับรู้และจดจำภาพใน ลักษณะความหมายด้านลบเป็นภาพตัวแทนหลักเมื่อมีการนึกคิดหรือกล่าวถึง ผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอยมากกว่าภาพตัวแทนอีกด้านหนึ่ง และถึงแม้ว่าภาพ ตัวแทนในลักษณะความหมายทั้งในด้านบวกหรือด้านลบนั้น แต่ละมิติจะเป็น เพียงการเลือกนำเสนอเพียงเศษเสี้ยวหนึ่งของความจริงทั้งหมด แต่เมื่อสมาชิก ผู้รับสารได้เสพชุดข้อมูลเดิมซ้ำ ๆ อาจก่อให้เกิดความเชื่อว่าภาพเพียงมุมเดียวที่ นำเสนอผ่านสื่อเป็นภาพความจริงทั้งหมดของผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย ตรง กับที่ Hall (1997, p. 24-26) อธิบายภาพตัวแทนในมุมของการประกอบสร้าง ความหมาย (Constructionist Approach) ผ่านการใช้ภาษาไว้ว่า สรรพสิ่งต่าง ๆ ในโลกเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายในตัวเอง แต่ความหมายที่เกิดขึ้นนั้นล้วนเป็นสิ่งที่ มนุษย์ประกอบสร้างขึ้นโดยอาศัยเศษเสี้ยวหนึ่งของความจริงที่มีอยู่ในโลกผ่านระบบ ภาพตัวแทน (Representational System) หรือที่เรียกว่า การประกอบสร้างภาพ ความเป็นจริงทางสังคม (Social Construction of Reality)

ส่วนวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมซึ่งเป็นกรอบการวิเคราะห์สุดท้ายตาม แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟที่แสดงให้เห็นว่า บริบทเหตุการณ์ แวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการ หาบเร่แผงลอย ได้แก่ ประวัติความเป็นมากับนโยบายการกำกับดูแลแต่ละยุคสมัย เหตุการณ์ที่เป็นกระแสนสื่อสังคมออนไลน์ การประกาศใช้กฎหมาย และการ ประกาศใช้นโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บริบทแวดล้อมในระดับสถาบัน (context of institutional practices) เป็นกรอบทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลโดดเด่นต่อการ ผลิตและนำเสนอข้อมูลผู้ประกอบการหาบเร่แผงลอย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึง อำนาจระดับสังคมบางประการที่มีต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว ได้แก่ การประกาศใช้ กฎหมาย สื่อให้เห็นว่า พฤติกรรมการประกอบกิจการค้าของผู้ประกอบการหาบเร่ แผงลอยในบริเวณริมถนนและสถานที่สาธารณะ ซึ่งเป็นลักษณะที่ผูกติดกับการ

ประกอบอาชีพของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยเป็นการกระทำที่ขัดต่อข้อกฎหมาย ประกอบกับการประกาศใช้กฎหมายควบคุมขอบเขตของการนำเสนอในสื่อสาธารณะประเภทต่าง ๆ สามารถช่วยเน้นย้ำภาพตัวแทนในมิติความหมายด้านลบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของธีระยุทธ สุริยะ (Suriya, 2017, pp. 388-394) ที่พบว่า การบังคับใช้กฎหมายจัดระเบียบทางสังคมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบางประการของโรฮิงญา เช่น การประกาศใช้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ส่งผลให้ชาวโรฮิงญาแม้จะถูกหลอกให้เข้ามาในประเทศไทยในรูปแบบของการค้ามนุษย์ หรือลักลอบเข้ามาในฐานะเป็นเหยื่อของความรุนแรง โดยทุกรูปแบบการเข้าเมืองของชาวโรฮิงญาจะถูกประเมินและนำเสนอว่าเป็นการเข้าเมืองแบบผิดกฎหมาย

ส่วนบริบทแวดล้อมในระดับสถาบันอีกหนึ่งระดับ คือการประกาศใช้นโยบายของรัฐบาลเป็นการกำหนดแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมวงกว้าง อีกทั้งยังสามารถส่งอิทธิพลต่อการผลิตและนำเสนอข้อมูลในหนังสือพิมพ์ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว เห็นได้จากการประกาศใช้นโยบายการจัดระเบียบด้านสังคมของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่สัมพันธ์กับการนำเสนอผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยเป็นผู้ที่สมควรได้รับการจัดระเบียบตามนโยบายของรัฐบาล พ้องกับการศึกษาของนครินทร์ สำเภาพล (Sampaopon, 2019, pp. 235-236) ที่ศึกษาภาพตัวแทนบุคคลพันโทในวาทกรรมสนับสนุนในสื่อสาธารณะ พบว่าการประกาศใช้นโยบายคืนคนดีสู่สังคมของหน่วยงานภาครัฐส่งผลให้ภาพตัวแทนของบุคคลพันโทที่นำเสนอในสื่อสาธารณะมีทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว เช่น เป็นผู้ที่ถูกจับตัวกลับใจเป็นคนดีแล้ว บุคคลพันโทบางส่วนเป็นคนดีและไม่ได้กระทำความผิดโดยสันดาน จากข้อมูลและผลการศึกษาที่ยกมาอย่างนั้นชี้ให้เห็นว่าบริบทแวดล้อมระดับสถาบันเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและนำเสนอในวงกว้างต่อข้อมูลต่าง ๆ ในสังคม รวมถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

7. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย หากมีการศึกษาจากข้อมูลในแหล่งอื่น ๆ เช่น การศึกษาจากแพลตฟอร์ม (platform) สื่อสังคมออนไลน์ อาจทำให้เห็นภาพตัวแทนของผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยในมุมมองที่หลากหลายจากกลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาฯ รวมถึงหากศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากการลงภาคสนามสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอยอาจทำให้เห็นมุมมองการนำเสนออัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างจากภาพตัวแทนที่บุคคลอื่นประกอบสร้างให้กับผู้ประกอบการหาแร่แฝงลอย

References

- Charoenporn, S. (2005). *Women and Social in Thai Literature of Bubble Economy*. Bangkok: Matichon press. (in Thai)
- Fairclough, N. (1995). *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Hall, S. (1997). *Representation Cultural Representations and Signifying Practices*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.
- Hamsomskul, M. (2011). *The Management of Street Vending Problems in Bangkok Metropolis A Case Study of Sanamluang Area, Pranakorn District* [Master's Thesis, Thammasat University]. (in Thai)
- Hongladarom, K. (2006). *Discourses on Ethnic Minorities in Thailand: A Study of the Relationship between form and meaning* [Research Report, Chulalongkorn University]. (in Thai)
- Hongladarom, K. and Hongladarom, S. (2006). Southern Discourse and Violence in Thai Society: Viewing Through Discourse. In Hongladarom, K. and Eamanondh, J. (Eds.), *Thai Collection Social Sciences*. (pp. 103-134). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

- Kerdphu, S. (2009). *The Stall Systematization Hawker in Samutprakan Municipality* [Master's Thesis, Khon Kaen University]. (in Thai)
- Leekitchwatana, P. (2015). *Research Methods in Education*. Rev. ed. Bangkok: King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. (in Thai)
- Office of the Prime Minister of Thailand, (2015). *Thailand Government Annual Report*. Bangkok: Cabinet and Royal Gazette Publishing Office. (in Thai)
- Panpothong, N. (2013). *Critical Discourse Analysis Based on Linguistics*. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Phakdeephassook, S. (2010). *Project Discourse of Femininity in Health and Beauty Magazines in Thai*. Research Report, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Rattanaburee, W. (2016). *Management Model for Hawkers and Stalls at Footpath in Bangrak District, Bangkok* [Master's Thesis, Burapha University]. (in Thai)
- Sampaopon, N. (2019). *The Relationship Between Language and Representations of Ex-Convicts in Supportive Media Discourse* [Master's Thesis, Chulalongkorn University]. (in Thai)
- Subyanakorn, T. (2017). *The impact of Street Vending Reorganization Policy at Victory Monument Area* [Master's Thesis, Thammasat University]. (in Thai)
- Suriya, T. (2017). *The Relationship Between Language Devices and Representations of Rohingyas in Thai Online Media: A Critical Discourse Analysis* [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. (in Thai)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2566

The NCPO issued an Announcement No. 97/2557. (23 July 2014). *Thai*

Government Gazette. Vol. 133, Part 238d. (in Thai)

Van Dijk, T.A. (2003). Critical Discourse Analysis. In Deborah, S. Deborah,

T. and Heidi, H. (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis*.

(pp. 352-371). Malden: Blackwell publishers.